

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ШКОЛЯРІВ

У статті проаналізовано практичні напрями школи як соціального інституту у вихованні громадянськості школярів, любові до свого народу, України, готовності самовіддано захищати й розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову державу, сприяти громадянському миру та злагоді в суспільстві, дотриманню законів.

Ключові слова: громадянин, патріотизм, загальнолюдські цінності, військово-патріотичне виховання.

Громадянське суспільство – це система самостійних та незалежних від держави громадських інститутів і відносин.

Формування правової демократичної держави можливе лише на основі розвинутого громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, як забезпечують умови для реалізації прав людини, її інтересів й потреб, самореалізації окремих індивідів і колективів. Права, інтереси й потреби груп та індивідів виражаються й здійснюються через такі інститути громадянського суспільства, як сім'я, профспілки, політичні партії, творчі об'єднання, кооперативи, соціальні рухи, органи самодіяльності, школа.

Вибір України пов'язаний з демократичними орієнтирами, тож, виховуючи юних громадян, необхідно мати досить чітке уявлення про права людини, суть громадянського суспільства, його специфічні ознаки, закономірності розвитку. Усвідомлення цього є вирішальною умовою переходу на нову парадигму громадянського виховання й освіти.

Для формування в дітей національної гордості, самосвідомості, патріотизму, гуманізму, народності потрібно застосовувати такі засоби, як рідна мова, народна культура та творчість, праця, родинне виховання, бо вони є джерелом народної мудрості й моралі.

Народність, національна гордість червоною ниткою пройшла в працях великого вітчизняного педагога К. Ушинського, під його активним впливом плідно працювали послідовники: М. Бунаков, Д. Тихомиров, В. Водозов, В. Острогорський, Х. Алчевська, Я. Гогешвілі та ін. Крім згаданих нами провідних представників українського народу, вагомий внесок у справу розвитку громадянської освіти зробили науковці, громадські діячі та пісенники, а саме: В. Антонович, М. Драгоманов, П. Житецький, М. Костомаров, М. Коцюбинський, П. Куліш, М. Лисенко, О. Потебня, С. Русова, О. Стоянов, – які вважали, що виховання громадянина має бути спрямованим, передусім, на розвиток патріотизму – любові до свого народу, до України. З патріотизмом органічно поєднується національна самосвідомість громадян, яка базується на національній ідентифікації: вбирає в себе

віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє; волю до праці на користь народу; вміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку; систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, осмисленням відповідальності перед своєю нацією.

Метою статті є аналіз практичних напрямів школи як соціального інституту у вихованні громадянськості школярів, любові до свого народу, України, готовності самовіддано захищати й розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову державу, сприяти громадянському миру та злагоді в суспільстві, дотриманню законів.

Складовою формування громадянської позиція школярів є військова підготовка в стінах навчальних закладів.

Надзвичайно зростає роль предмета “Захист Вітчизни” як складової частини військово-патріотичного виховання, спрямованої на підготовку юнаків у теоретичному, практичному, фізичному й психологічному плані до майбутньої військової діяльності.

Військово-патріотичне виховання молоді включає в себе формування почуття патріотизму, любові до свого народу, його історії, культурних та історичних цінностей; виховання громадянських почуттів і свідомості, поваги до Конституції та інших законів України, соціальної активності й відповідальності за доручені державні та громадські справи; формування здібностей до аналізу зовнішнього й внутріполітичного становища, вміння на цій основі самостійно адекватно оцінювати події, що відбуваються в державі та світі, свою роль і місце в цих подіях; створення нормативно-правової бази та комплексу заходів щодо виховання патріотичних почуттів і свідомості громадян України; формування прагнення до оволодіння військовими знаннями, відповідного рівня фізичної підготовки та витривалості, підвищення престижу військової служби; військову професійну орієнтацію молоді; формування й розвиток мотивації, спрямованої на підготовку до захисту Української держави та служби у Збройних силах України й інших військових формуваннях; здійснення конкурсного відбору кандидатів для вступу до вищих військових навчальних закладів і проходження військової служби за контрактом. Пропонуємо такі методи військово-патріотичного виховання молоді:

- метод переконання – формування впевненості в суспільній користності діяльності з підготовки до захисту Вітчизни;
- метод стимулювання – реалізується в різноманітних формах заохочення та змагання;
- особистий приклад – діяльність вихователя, який має бути взірцем для молоді, забезпечувати педагогічні вимоги, давати доручення й перевіряти його виконання.

Військово-патріотичне виховання здійснюється у формі лекцій, бесід, розповідей, екскурсій до музеїв військових частин, зустрічей із ветеранами війни, праці та військової служби, походів місцями бойової слави, пошукової роботи, участі в роботі клубів і гуртків військово-патріотичного спрямування.

Однією з основних форм військово-патріотичного виховання є військово-шефська робота, яка полягає у встановленні та підтриманні зв'язків військових частин, вищих військових навчальних закладів з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, трудовими колективами, цивільними навчальними закладами, громадськими організаціями з метою проведення спільних заходів з військово-патріотичного виховання молоді, виховання в неї громадянських почуттів та якостей.

Військово-шефська робота охоплює:

- організацію днів відвідування військових частин з нагоди державних та військових професійних свят, днів частин, днів складання військової присяги;
- запрошення представників підшефних колективів як спостерігачів під час проведення тактичних навчань, організація тематичних вечорів, зустрічей з особовим складом військових частин, сім'ями військовослужбовців;
- залучення молоді до участі в упорядкуванні меморіальних комплексів, пам'ятників, братських могил, інших поховань захисників Вітчизни;
- надання допомоги місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у створенні навчально-матеріальної бази навчальних закладів, необхідної для проведення допризовної підготовки;
- організацію змагань з військово-прикладних видів спорту;
- проведення стрільб з автомата (малокаліберної гвинтівки) бойовими патронами.

До військово-патріотичного виховання учнів має бути задіяний педагогічний колектив школи, який:

- планує основні заходи з військово-патріотичної роботи, організовує й контролює їх виконання;
- організовує та готує обговорення питань військово-патріотичного виховання на засіданнях педагогічної ради, батьківського комітету;
- вживає заходів з військово-патріотичного виховання в позаурочний час;
- забезпечує активну участь учнів класу в різних заходах з військово-патріотичного виховання;
- надає допомогу викладачеві предмета “Захист Вітчизни” у створенні в класі необхідних умов для оволодіння військовими знаннями та навичками;
- сприяє підвищенню військових знань шляхом залучення учнів до військово-технічних гуртків, конкурсів, тематичних вечорів, олімпіад та інших заходів, які проводяться в школі з метою підготовки учнів до військової діяльності;
- допомагає організувати читацькі конференції, вечори, огляди, конкурси, виставки, зустрічі, перегляди кінофільмів тощо на військово-патріотичні теми.

Школа є центром виховної роботи в мікрорайонах, тому корисне широке використання допомоги громадськості та батьків у роботі з військово-патріотичного виховання учнів, а саме:

- роз'яснення батькам завдань військово-патріотичного виховання учнів;
- ознайомлення з основними методами;
- залучення батьків до участі в позакласній та позашкільній роботі (допомога в проведенні походів, екскурсій, військових ігор, керівництво гуртками, бесіди з учнями) на патріотичні теми, різноманітні форми спільної пошукової й творчої діяльності.

Різнманітні професійні знання та вміння батьків, їх захоплення при вмілому педагогічному керівництві з боку вчителів допоможуть збагатити позакласну військово-патріотичну роботу з учнями.

З вихованням патріотизму органічно поєднується національна самосвідомість громадян, яка базується на національній ідентифікації: вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє; волю до праці на користь народу; вміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку; систему вчинків, які мотивовані любов'ю, вірою, волею, осмисленням відповідальності перед своєю нацією.

Одним з головних показників громадянської зрілості є збереження української мови, ґрунтовне володіння нею.

Якщо вибір України пов'язаний з демократичними орієнтирами, то, виховуючи юних громадян, необхідно мати досить чітке уявлення про права людини, суть громадянського суспільства, його специфічні ознаки, закономірності розвитку. Усвідомлення цього є вирішальною умовою переходу на нову парадигму громадянського виховання й освіти.

Громадянське виховання також має стимулювати розвиток планетарної свідомості. Вона включає відчуття єдності й унікальності життя на Землі, повагу до всіх народів, їх прав, інтересів і цінностей; розуміння світу як єдності та різноманітності, в якій люди мусять мирно співіснувати, співпрацювати в умовах свободи, на засадах моральних ідеалів, гуманізації міжнародних відносин, визнання головним пріоритетом права людини, націй і народів, постійної уваги до світових проблем.

Визначальною характеристикою громадянської зрілості як результату громадянського виховання є розвинена правосвідомість – усвідомлення своїх прав, свобод, обов'язків, ставлення до закону, державної влади. Правосвідомість охоплює знання, почуття, волю, уяву, думку й сферу підсвідомого духовного досвіду особистості.

Важливою складовою змісту громадянського виховання є розвиток політичної культури. Вона включає належну політичну компетентність, знання про типи держав, політичне влаштування суспільства, політичні організації та інституції, принципи, процедури й регламенти суспільної взаємодії, виборчу систему. Політична культура виявляється також у лояльному й водночас критично вимогливому ставленні людей до держави, її уста-

нов, органів влади, у здатності громадян брати участь у прийнятті рішень, які мають впливати на владу.

Система громадянського виховання визначається науковими уявленнями про структуру громадянської особистості в демократичному суспільстві. Її базовим компонентом є громадянська освіта: загальне знайомство з правовими основами держави, зі своїми правами, свободами і обов'язками, видами права й нормами, які регулюють відносини людей на основі закону, моральні та політичні знання.

Висновки. Сьогодення потребує цілісного особисто зорієнтованого підходу, який передбачає забезпечення динамічного, гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання в процесі навчання й позакласної роботи на основі гуманістичного осмислення єдності внутрішнього світу особистості, взаємозв'язків загальнолюдських цінностей та індивідуальної неповторності дитини. Школа має діяти як відкрита система, органічно пов'язана із життям суспільства, яка взаємодіє з батьками, громадськістю, соціальними інститутами та наукою.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України: прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – С. 144.
2. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – С. 451.
3. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – С. 5.
4. Уруський В. І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: методичний посібник / В. І. Уруський. – Тернопіль : ТОКІППО, 2005. – 96 с.
5. Химинець В. В. Інновації в сучасній школі / В. В. Химинець. – Ужгород, 2004.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2014.

Тищенко Е. И. Воспитание гражданской позиции школьника

В статье анализируются практические направления школы как социального института в воспитании гражданственности школьников, любви к своему народу, Украине, готовности защищать и строить ее как суверенное, независимое, демократическое, правовое государство, способствовать гражданскому миру и согласию в обществе, соблюдению законов.

Ключевые слова: *гражданин, патриотизм, общечеловеческие ценности, военно-патриотическое воспитание.*

Tishchenko O. The Pupils' Upbringing of the Citizens' Position

Ukraine has proclaimed itself sovereign, independent, lawbased, democratic state. It means that our Motherland has refused the totalitarian regime with the absence of the freedom; violence as the means of suppression of free thinking and protest, the usurp by the state the civil functions, the penetration of the predominant ideology into the all spheres of life and began to build really opened democratic society of the moral lawbased culture of the citizens. Namely through the citizens' society a great deal of the West European and United States of America states have been developed.

The citizens' society – is the system of independent and sovereign from the state civil institutions and relations.

The formation of the lawbased, democratic state is possible only on the base of developed civil society, which forsecs the transformation of the citizens' consciousness, secures the conditions for the realization of human' rights, interests and groups. The rights,

interests and demands of the groups and individuals are expressed and carried out through such institutes of the civil society as family, trade-unions, political parties, creative associations, cooperative society, social movements the amateur organs, school.

The choice of Ukraine is connected with democratic guiding line, so up brining the young citizens, is necessary to have the clear conception about the human rights, the essence of the citizens' society, its specific trails, the normality of its development. The realization of this is the main conception of the upbringing and education.

Taking into the consideration the aim of the article, its tasks are: – the determinations of the essence of the citizens' upbringing, the methods of upbringing in the educational establishments, the definitions of the subjects' quality, to draw the aspects of the organization of the raising of prestige of the military-patriotic upbringing, to find out with the help of the pedagogical factors what would help to reach this aim, to state the innovations, which are implemented in the educational establishments to work out the recommendations directing to the development of the citizens' upbringing.

Key words: *citizen, patriotism, common human values, military patriotic upbringing.*